

Obnova nábřeží řeky Loučné v Litomyšli.

Cena Nadace Proměny 2013

Karla Kupíliková

Ing. Karla Kupíliková (1981) absolvovala zahradní tvorbu a zahradnictví na ČZU v Praze. Projektovala v různých zahradnických firmách, v roce 2008 založila vlastní ateliér a současně působí jako projektová manažerka v Nadaci Proměny. Byla sekretářem soutěže Cena Nadace Proměny 2013.

„Dialog mezi řekou a městem“ – motto vystihuje cíl projektu, kterým se město Litomyšl rozhodlo pokračovat v kultivaci veřejného prostoru v okolí řeky Loučné. Záměr uspěl na začátku roku 2012 se žádostí o podporu u Nadace Proměny, Litomyšl tak získala partnera pro všechny důležité etapy jeho realizace. V letošním roce se uskutečnila jedna z nich – architektonická soutěž na návrh obnovy nábřeží řeky Loučné.

Místo a kontext

Řešené území leží v historickém jádru Litomyšle, které bylo prohlášeno městskou památkovou rezervací. Skládá se ze dvou částí: z území Vodních valů s řekou Loučnou a přiléhajícím nábřežím a parku u Smetanova domu. Bezprostředně sousedí s centrem města, v blízkosti se nachází několik škol.

Na přelomu 19. a 20. století oživalo nábřeží společenskou zábavou, kolem roku 1900 býval podél Vodních valů městský park. Později místo prošlo necitlivými zásahy, které přerušily návaznost řeky na historické jádro města a rozsáhlý park u Smetanova domu. Velkou část parku stejně jako historické předměstí pohltila začátkem 80. let 20. století výstavba silnice I/35, která odřízla centrum od Masarykovy čtvrti.

Dnes je území vnímáno jako součást historického jádra města, místo s výrazným podílem zeleně, která lemují po obou březích řeky Loučnou. Zároveň je jedním z posledních center fungujících ekosystémů uvnitř města.

Vodní valy (9 252 m² a délka 400 m) představují hlavní zájmové území určené k úplné obnově. Jsou vymezeny linií soukromých pozemků v ulici Vodní valy a protilehlou nábřežní hranou. Navazují na úpravy nábřeží realizované v letech 2001–2003 podle návrhu Josefa Pleskota. V současnosti je území spíše tranzitním místem, k pobytu lidé využívají hlavně dětské hřiště. Oplocené sportovní hřiště je nefunkční, v prostoru nevhodně umístěné. Ulice upřednostňuje automobily před chodci, řeka je obtížně přístupná, s náletovým porostem na obou březích.

Park u Smetanova domu (15 301 m²) je určen pouze k provedení menších zásahů. Jeho západní strana je ukončena rychlostní komunikací, pěší cesty vedou k nadchodu směrem do Masarykovy čtvrti. Významnou součástí parku je budova Smetanova domu. Park je dnes hlavně průchozím místem. Chybí celistvá kompozice a pobytová plocha, nedostatečné je vybavení

mobiiliářem, podium pro pořádání kulturních akcí u Smetanova domu má provizorní charakter. Přístup k řece brání strmá břehová hrana, ale také hustá vzrostlá zeleň.

Soutěžní zadání

Předmětem soutěže bylo zpracování architektonického návrhu obnovy nábřeží řeky Loučné. Záměrem města je maximálně využít potenciál řeky ve veřejném prostoru, co nejvíce ji zpřístupnit lidem a vytvořit příjemné prostředí pro trávení volného času v navazujícím okolí. Upravený prostor nemá být okázalou turistickou atrakcí, ale má fungovat především jako součást každodenního života místních obyvatel.

Základní osnova projektového záměru

- Citlivá kultivace nábřeží a zpřístupnění řeky Loučné přirozené propojování narušených vazeb města
- Promenáda podél řeky.
- Koncepční řešení zeleně. Zachování ekologické funkčnosti celku s přirozeným tokem řeky.
- Celková kultivace městského prostředí, vytvoření podmínek pro trávení volného času s respektem k požadavkům místní veřejnosti.
- Návaznost na historii, kulturní potenciál, genies loci – přiléhající historické centrum města, Smetanova dům. Navrácení společenského života a zprostředkování kontaktu lidí s přírodou ve městě.

Soutěžící měli také za úkol:

- Reflektovat sociologický průzkum a v něm zohlednit požadavky místních, kteří si území představují jako klidné místo k odpočinku a kontaktu s přírodou.
- Zabývat se řešením dětského hřiště.
- Zohlednit všechny věkové kategorie obyvatel.
- Vyhodnotit stav a charakter pěších komunikací a navrhnout optimální řešení.

- Navrhnout terasu k venkovnímu posezení.
- Dopraveně zklidnit ulici Vodní valy a posílit pěší provoz.
- Navrhnout jednoduchou stavební úpravu vodárny (zejm. její vizuální podobu) a kultivovanou úpravu mostu.
- Navrhnout komfortní městský mobiliář a veřejné osvětlení.

Náklady na realizaci díla neměly přesáhnout 22 milionů Kč bez DPH. Na úpravu parku u Smetanova domu je určeno nejvýše deset procent z celkového rozpočtu. Řešení by mělo od počátku vycházet z reálných finančních možností na realizaci a následnou udržitelnost.

Příprava soutěže

Příprava probíhala od července do prosince roku 2012 a zahrnovala konzultace s Českou komorou architektů (ČKA), zpracování soutěžních podmínek, soutěžních podkladů, soutěžního zadání a sestavení poroty. Soutěžní podmínky i zadání prošly procesem připomínkování (ČKA, porota, město), soutěžní podmínky poté

schválila správní rada Nadace Proměny a ČKA potvrdila jejich regulérnost.

Důležitou roli při formulaci soutěžního zadání měla také místní veřejnost, s přípravou jejího zapojení se začalo už v lednu 2012. Součástí soutěžních podkladů tak mimo historických materiálů nebo vyjádření dotčených orgánů státní správy, byl i podrobný sociologický průzkum. Ke spolupráci na jeho vypracování nadace přizvala sociology ze společnosti AGORA CE, která se zabývá komunikací mezi občany a radnicemi. V Litomyšli průzkum zahrnoval několik workshopů, dotazníkové šetření a veřejné projednání. Podařilo se díky nim shromáždit názory a přání širokého spektra obyvatel města a zapracovat je do soutěžního zadání. Zapojení veřejnosti do procesu plánování pomůže výrazně zvýšit funkčnost a udržitelnost výsledného řešení prostoru.

Soutěžní porota

Porota měla pět členů, dva závislé a tři nezávislé. Společných zasedání se účastnili také tři náhradníci. Město i nadace navrhli každý jednoho člena závislé části poroty i jeho náhradníka.

Soutěž s Proměnami

Organizace architektonické soutěže i náklady spojené s prací poroty a cenami i odměnami pro soutěžící jsou součástí podpory, kterou mohou města získat v rámci nadačního programu Parky. Vyhláшателеm soutěže je tedy nadace; jako soukromý subjekt může navíc nastavit soutěžní podmínky svobodněji, než město, které je vázáno zákonem o veřejných zakázkách. Na přípravě soutěže nadace a město úzce spolupracují. V Litomyšli nadace poprvé vyhlásila veřejnou, dvoukolovou soutěž. Jako soukromý vyhlášovatel mohla udělat druhé kolo neanonymní.

Výchozí stav: řeka Loučná, nábřeží, dětské hřiště, park u Smetanova domu, ulice Vodní valy

Pohledem vyhlášovatele

Velkým přínosem dvoukolové soutěže byly osobní prezentace autorů - už proto, že jsme si mimo jiné vybírali partnera pro další spolupráci. Výsledky na druhou stranu ukázaly, že zřejmě ne všichni soutěžící pochopili, že první kolo je ideové a druhé projektové. Důvodem mohla být i chyba v zadání, příště bych ho proto nastavila trochu jinak. Velmi oceňujeme porotu, která k výsledku došla společnou diskuzí. Důležité bylo zapojení veřejnosti už v přípravné fázi, což se jistě kladně projevilo i ve výsledné realizaci. Radost máme z vítězného návrhu; příležitost zde dostávají mladí, neotřelí architekti.

Závislí členové:

Ing. Kateřina Vaculová, členka správní rady Nadace Proměny

Radomil Kašpar, 1. místostarosta města Litomyšl

Nezávislí členové:

MgA. Ing. arch. Michal Fišer, předseda poroty

Ing. Lucie Miovská, Ph.D.

Ing. arch. Antonín Novák

Náhradníci: Mgr. Jitka Přerovská, ředitelka Nadace Proměny (závislá), Ing. arch. Zdeňka Vydrová, architektka města Litomyšl (závislá), Mgr. Karolína Jirkalová, kritička (nezávislá)

Průběh soutěže

Cena Nadace Proměny 2013 byla vyhlášena 20. února 2013 jako soutěž projektová, veřejná a dvoukolová. První kolo bylo anonymní, druhé neanonymní, spojené s prezentací jednotlivých návrhů autory před porotou. V březnu nadace s městem zorganizovali prohlídku řešeného území pro zájemce o účast v soutěži. V prvním kole se nakonec sešlo 31 návrhů, jeden byl vyřazen pro nedodržení soutěžního zadání. Porota tedy v Litomyšli posuzovala 30 prací a v květnu z nich vybrala pět, které postoupily do druhého kola. Ve druhém kole autoři své návrhy dále rozpracovali a v srpnu je představili porotě osobně. Na závěrečném hodnotícím zasedání 20. srpna porota rozhodla o rozdělení cen a odměn takto:

- 1. cena (100 000 Kč) / Ing. arch. MgA. Martin Rusina, Ing. arch. Martin Frei**
- 2. místo (60 000 Kč) / CUBOID ARCHITEKTI s.r.o.**
- 3. místo (40 000 Kč) / Ing. arch. Jana Kaštánková**
- odměna (20.000,- Kč) / Ing. Marie Hlavatá, Ing. arch. Josef Hlavatý, Ing. arch. Lenka Hlavatá**
- odměna (20.000 Kč) / doc. Ing. arch. Jakub Cigler**

Další kroky

Správní rada Nadace Proměny v září potvrdila pro realizaci vítězný návrh. V říjnu se v Litomyšli uskutečnila výstava všech soutěžních návrhů, v listopadu následovalo další veřejné projednání, obyvatelé města se mohli podrobně se seznámit s vybraným návrhem. Osobně ho představili architekti Rusina a Frei; na dotazy z publika reagovali také jejich spolupracovníci: umělec Dušan Záhoranský a Pavla Sceranková i zahradní architekti Jakub Finger a Mirka Svorová z atelieru PARTERO. Navíc se diskutovalo o řešení dětského hřiště a dopravní zklidnění ulice na Vodních valech. Vznesené připomínky se autoři budou snažit zohlednit v dalších stupních projektové dokumentace.

Náklady na realizaci projektu jsou z větší části hrazeny z grantu nadace, který může dosáhnout výše 25 mil. Kč. Kromě pokrytí nákladů na architektonickou soutěž je určen na úhradu nákladů spojených s prací architektů, umělce, dále organizátora veřejné zakázky a dodavatele stavby. Město se bude ve sjednaném rozsahu podílet výlučně na úhradě nákladů dodavatele stavby. Kromě finanční podpory získává Litomyšl od nadace i odbornou a komunikační podporu během celého projektu. Nadace pomáhá se zapojováním veřejnosti, které probíhá i ve všech dalších etapách projektu. Doprovodné akce mají podnitit zájem místních o proměňované místo a jeho další rozvoj. Ve třech letech po dokončení realizace může nadace přispět městu také na údržbu a péči o obnovené nábřeží.

Celková situace z vítězného návrhu architektů Rusiny a Freie

místo

arch. MgA. Martin Rusina,
arch. Martin Frei

Charakter návrhu: Nekoncepční úpravy v minulosti umožňovaly plně využít potenciál území. Řešením je spojení a propojení čtyř různých městských prostorů (nábřeží, břehy Loučné, městský park, Vodní valy) do jednoho celku v širší struktuře města. Různé přednosti jednotlivých prostorů se vzájemně doplňují. Na nábřeží vzniká prostranství pod stromy pro odpočinek, setkávání a hry se stávajícím ztvárněným hudebním hřištěm. Přírodní charakter břehů řeky je zachován a zpřístupněn na různých místech lehkými pozorovatelnami a stezkami. Těžiště parku je přesunuto na pobytovou louku u řeky a je obnovena zahradní restaurace s pavilonek. Ulice Vodní valy je vydlážděna a dopravně upravena. Prostory jsou propojeny novou pěší lávkou přechodem přes řeku.

Ukázka poroty: Návrh byl oceněn porotou zejména pro svoji myšlenkovou čistotu, reflektující jednoduchým konceptu místo a požadavky na jeho budoucí využití. *Jasným, střídavým způsobem odděluje* městského prostředí od přírodního, které ponechá svému vývoji. Přístupy do tohoto civilizací neregulovaného prostředí biokoridoru jsou sice umožněny, ale pouze střídavě, citlivě a jakoby s ostychem. Souvislá zástavba procházející celým územím pravého břehu řeky Loučné se tak jeví nikoli jako bariéra, ale spíše jako *mnohovýznamový prvek, který může sloužit* nejen jako protipovodňová zábrana, místo k sezení, ale i jako zhmotnění respektu autorů k přírodě a městu. Realizace tohoto prvku si jistě vyžádá citlivou práci v terénu a zejména zohlednění kořenových systémů stromů.

2. místo

CUBOID ARCHITEKTI s.r.o.

3. místo

Ing. arch. Jana Kašánková

Odměna

**Ing. Marie Hlavatá, Ing. arch. Josef Hlavatý,
Ing. arch. Lenka Hlavatá**

Odměna

Doc. Ing. arch. Jakub Cigler

K
Ú
Ve
Dí
pr
ka
oby
hos
a v
Sou
Vybr
lém
kraj
tepr
Sáza
česko
Od j
ního
okolí
ženir
výcho